

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitata ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Obiectum est materiale, ac formale. Materiale triplex: Primum,
Secundarium, adæquatum. Primum per se continet veritates in scientia
demonstrabiles. Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Scot.

Ocham.

Gabriel.

Maior.

In Hæretico
non manet
Theologiæ
cognitio,
quam habuit
antequam
esset hære-
ticus.

quàm scientiam. Manere in hæretico fidem acquisitam, cuius nomine etiā includunt Theologiam, docent Scotus, in 3. d. 23. q. vn. §. *de primo*. Ocham in 3. quæst. 8. art. 3. ad primam difficultatem, & in fine ad 3. dubium, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 2. conclusionem 5. & Maior. quæst. 4. prologi citata. Contraria tamen sententia omnino asserenda est, supposita doctrina communi superius explicata, quod principia Theologiæ credantur fide infusa: quam cum hæreticus non habeat, veræ, ac propriæ Theologiæ incapax erit, quamvis ob species memoratiuas principiorum, & conclusionum in animo remanentes, & habitus acquisitos ex principiis fidei humanæ creditis, ut interdum fieri solet, etiam à Catholicis non semper recordantibus reuelationis, retinebunt aliquam facilitatem, & usum discurrendi de iisdem obiectis Theologicis per actus, quoad substantiam modo aliquo similes Theologicis, quoad rationem verò formalem, & speciem diuersis. Itaque, ut vno verbo dicam, quodnam sit subiectum proximè capax Theologiæ, est intellectus non habens dispositionem vllam fidei diuinæ oppositam, cuius fundamentum est, quoniam intellectus capax habitus principiorum, est etiam capax habitus, & actuum circa conclusiones; habitus principiorum Theologiæ nostræ est fides, ut supra dictum est: ergo intellectus non habens vllam dispositionem fidei repugnantem, erit proximè capax Theologiæ viatorum. Hæc verò capacitas est remota, nam proximè requirit habitum fidei: ideoque subiectum proximè capax Theologiæ, est mens fide diuina illustrata.

(. .)

TRACTATVS TERTIVS DE OB- IECTO THEO- LOGIÆ.

Inter causas habitus mentalis, principium locum obtinet obiectum, quod respectu habitus habet omnes ferè causandi modos; habet enim rationem finis, efficientis, ac formæ; nam quamvis dicatur materia, non tamen est materia, *ex qua*, sed, *circa quam*, ut docet. S. Thom. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. dicitur tamen materia, propter aliqualem similitudinem ad factionem artificiosam terminatam ad materiam externam: cum enim intellectus dicatur hanc, vel illam rem agnoscere, intellectio actiue significata, concipitur per modum transeuntis ab intellectu ad obiectum: re autem vera non transit; sed manet in intellectu. Et ita obiectum respectu habitus, vel actus, non habet veram causalitatem materiæ, ut ait Scot. quæst. 3. prologi. §. *Ad argumentum primæ questionis*, & Bassol. quæst. item 3. art. 1. in fine. Est tamen finis, ut notat. S. Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 3. ad 2. & quæst. 73. art. 3. ad 1. quatenus intentio operantis per habitum fertur in obiectum. Habet autem rationem formæ, in quantum dat speciem, ut ait idem. S. Doctor. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. rationem verò efficientis, quoniam, ut ex August. lib. 9. de Trinitate, cap. ultimo frequenter usurpant Theologi, *ex obiecto, & potentia paritur notitia*. Et ita causalitatem eius respectu actuum, & habituum efficientem agnoscunt Scotus, & Bassol. vbi supra. Cum itaque tot modis causet, ad exactam notitiam causarum Theologiæ, oportet de eius obiecto dicere. In primis autem præmittam terminorum expositionem, ac diuisionem obiecti scientifici, deinde ad institutum applicabo.

Obiectum est materiale, ac formale: materiale triplex, primum, secundarium, adæquatum: primum per se continet veritates in scientia demonstrabiles.

CAPVT I.

Disturus de subiecto Theologiæ, necessarium duxi prius exponere notionem, ac proprietates ipsius iuxta communio-

S. Thom.

Obiectum
scientiæ ha-
bet omnes
ferè causan-
dos.

Scot.

Bassol.

S. Thom.

I.

Obiectum
subiectum
scientiæ an
tariem.

Durand.

Ocham.

Toletan.

Capreol.

Syluest.

munioem sententiam Doctorum, ut in-
do confet, quid de subiecto Theologiæ
statuendum fit. Inprimis autem obseruand-
um est à Doctoribus Theologis interd-
dum confundi, & pro eodem vsurpari
hæc duo nomina, obiectum, ac subie-
ctum; verum, si propriè agendum sit,
obiectum magis latè patet, quàm subie-
ctum: quidquid enim subiecti rationem
habet, obiecti quoque habet, quatenus
terminat actum potentiae. Sed non quid-
quid obiectum est, subiectum quoque di-
ci potest: siquidem ut notat Durand. q.
5. prologi, num. 6. Ocham. quæst. 2. an-
nexa. 3. principali, quæ est in ordine 9. lit.
T. Toletan. quæst. 5. art. 1. & quæst. 6. art.
1. Capreol. quæst. 4. art. 1. conclusione 2.
& Syluest. 1. p. conflati, quæst. 1. art. 16. §.
3. tota conclusio, de qua habetur actus scien-
tificus, obiectum illius est, non tamen sub-
iectum: hoc enim propriè dicitur id, quod
subiicitur proprietati, quæ de illo demon-
stratur: vnè etiam proprietas est obiecti,
nò verò subiectum actus, & habitus scien-
tifici. Hinc oritur, ut potentiae dicantur
propriè versari circa obiectum, nò verò cir-
ca subiectum: habitus verò tam circa sub-
iectum, quàm circa obiectum; quia nimi-
rum habitus semper est principium iudi-
cij, quod semper cadit super subiectum, &
prædicatum; potentiae verò vel id non ha-
bent, ut sensitiuæ; vel non semper, ut in-
tellectus.

II.

S. Thom.
Obiecti di-
uisio.

Sed hoc discrimine omisso, quod re-
peritur etiam in subiectis, & obiectis sin-
gulorum assensuum, dicendum est de ob-
iecto, quod per se respicit habitus totalis,
& à quo sortitur speciem. Secatur autem
obiectum scientificum auctore D. Thom.
2. 2. quæst. 1. art. 1. in formale, ac materia-
le, non quasi sint duæ res diuersæ in ge-
nere obiecti: sed quasi in duas rationes
constantes integram rationem obiecti spe-
cificantis: quæ distinctio nata est ex inde-
terminatione obiecti materialis, quod
idem omninò secundum rem propter di-
uersam rationem formalem intelligibili-
tatis, aptum est terminare notitias specie
diuersas: atque aded consideratum, se-
cundum solam entitatem suam, præcisa
quauis alia ratione formali, non est aptum
distinguere actus, vel habitus, qui ver-
santur circa ipsum: quod in ipsomet Deo
cernere licet; cuius si natura considere-
tur, abstrahendo ab hoc, vel illo genere
luminis, sub quo est agnoscibilis, non
distinguet vllum habitum, vel actum:
sed erit indifferens, ut ab hoc, vel illo
percipiatur. In hoc verò, cap. agam de

obiecto materiali; in sequenti de formali.

In primis suppono nomine subiecti,
vel obiecti materialis, non intelligi con-
ceptum simplicem, qui subijcitur in pro-
positione mentali, ut voluit Marfil. quæst.
2. prologi, art. 5. notab. 2. & alij Nomi-
nales: sed rem ipsam pro qua in propo-
sitione supponit simplex conceptus men-
tis, quæ est sententia communis docto-
rum, exceptis quibusdam Nominalibus;
quam confirmat Toletan. quæst. 6. pro-
logi, art. 2. conclusione 2. & 3. & argu-
menta oppposita soluit, art. 4. ad argu-
menta contra tertiam conclusionem. Est
igitur propriè loquendo subiectum id,
quod terminat, ut quod actum eius ha-
bitus, cuius est obiectum. Diuiditur au-
tem trifariam: nam aliud est adæqua-
tum: aliud primum, ac præcipuum, quod
aliqui vocant subiectum attributionis: aliud
denique secundarium, ac minus princi-
pale. Adæquatum vocat Bonauent. quæst.
1. prologi, vniuersale. Petrus de Taran-
tasia apud Marfil. quæst. 2. art. 5. notab.
4. & Dionysium quæst. 4. prologi subie-
ctum executionis. Ocham quæst. 2. an-
nexa 3. principali, quæ est in ordine 9.
ad 3. dubium, subiectum primum primi-
tiuæ prædicationis: Gregor. quæst. 4. art. 1.
§. *Nunc dicendum*, primum primitiuæ com-
munitatis, vel prædicationis. S. Thom.
5. met. lect. 7. initio, & Syluest. 1. p. con-
flati, quæst. 1. art. 16. *commune*. Est verò il-
lud, quod ambitu suo continet omnia, quæ
pertinent ad considerationem habitus, &
eius actus terminant, ut quod, siue ratione
sui, siue propter attributionem ad aliud.
Huius nò autè est altera conditio requisita,
quàm ut substat rationi formali distincti-
uæ habitus, & nihil excludat eorum, quæ
eidè rationi subsunt. Defectu primæ con-
ditionis, nò est obiectum adæquatum geo-
metriæ quantitas, ut continuam, & discre-
tam amplectitur, quoniam numerus non
potest induere rationem formalem obiecti
geometrici: defectu posterioris non est ad-
æquatum eiusdè geometriæ obiectum cor-
pus, quoniam excludit lineas, & superfi-
cies, quæ sub ratione formali eiusdem con-
tinentur. Aliud genus subiecti adæquati
inuexit Bonauent. vbi supra, quod vocat
integrale, quod contineat tamquam partes
integrales omnia, quæ in scientia tractan-
tur, & vocatur ab Ocham vbi proximè,
subiectum primum primitiuæ totalitatis.

Obiectum secundarium est, quod
subire potest rationem formalem ob-
iectiuam habitus, non tamen ipsius agni-
tio per se intenditur, sed ratione alterius,

III.

Marfil.

Toletan.

Subiectum
propriè lo-
quendo quid
fit.

S. Bonauent.

Petrus de
Tarrant.

Ocham.

Gregor.

S. Thom.

Syluest.

S. Bonauent.

Ocham.

IV.

Aegy.
Henric.
Richard.
Bassol.

Obiectum
secundarium
quod sit.

ad quod habet attributionem, qua subla-
ta nequitiam ad eiusmodi habitum re-
duceretur: quod vocant materiam, vt
distinctam à subiecto, Aegydius i. p. prolo-
gi, quæst. 3. Henricus in summa, art. 19.
quæst. 2. Richard. quæst. 6. prologi ad 5.
Bassol. quæst. 3. art. 1. §. *Quarto ponam*, &
fusè nimis distinctionem obiecti secun-
darii à primario declarant ex discrimine
assignato à Commentatore lib. 4. Meta-
phys. inter subiectum, & materiam: nam
subiectum est aliquid actu, & secundum
quid in potentia: quemadmodum corpus
naturale est actu per formam substantia-
lem; potentia verò ad accidentales; ma-
teria verò vt pote de se carens omni for-
ma, est simpliciter in potentia. Hoc in-
quiunt modo subiectum scientiæ, de quo
supponi debet, quod sit, & quid sit, est
actu cognitum in se, in potentia tamen ad
terminandam nouam cognitionem, qua-
tenus substat proprietatibus. Materia ve-
rò in scientia propriè dicitur, quod nullo
modo est cognitum ante scientiam, sed est
terminus inuestigationis scientiæ de ipso,
non quoad quid est, sed in quantum habet
attributionem ad subiectum primum, ac
principale scientiæ: materiam verò ap-
pellant id, quod alijs secundarium vocant.
Itaque in hoc consistit apud ipsos discrimen
inter subiectum primum, ac secundarium,
siue materiam: quod primum
formaliter se ipso continet rationem eam,
secundum quam omnia considerantur in
scientia, ratione cuius ipsum est præcogni-
tum, & virtute continet cætera discursu
scientifico cognoscenda: secundum ve-
rò nequaquam continet in se rationem
eiusmodi, sed solum est in potentia, vt
considerari possit sub ea: exempli cau-
sa gemmæ, liquores odoriferi, herbæ,
& similia nequaquam includunt sanita-
tem, quæ est forma, & ratio propria
subiecti medicinæ: sunt tamen in po-
tentia, vt in ordine ad ipsam consideren-
tur, & ita pertinent ad materiam artis
medicæ.

V.
Alens.
Albert.

Bonauent.
Aureol.

Aegy.
Henric.
Syluest.

Obiectum primum, quod Alen-
sis, i. p. quæst. 1. m. 3. appellat *materiam*
de qua secundum essentiam, Albertus in i. d.
i. art. 2. *subiectum speciale*, & tractatu i.
summ. quæst. 3. m. 1. *subiectum principaliter*
intentum. Bonauent. quæst. 1. *radicale*,
exempla tamen, quæ affert, scilicet li-
tera respectu grammaticæ, & puncti re-
spectu geometriæ, vt notat Aureolus,
quæst. vltima, art. 3. non sunt accommo-
data. Aegydius i. p. prologi, q. 3. Henric.
in summ. art. 19. quæst. 2. & Syluester,

quæst. 1. conflati, art. 16. principale. Pe-
trus de Tarantasia, vbi proximè, subiectum
intentionis. Ocham vbi proximè i. primi-
titiua perfectionis, Bassolis, quæst. 3. art.
1. §. *De primo*. Et Toletan. quæst. 5. art. 2.
primum, Gregorius citat. Gabriel. q. 9.
art. 1. in fine, primum primitiue attrib-
utionis. Et tandem absolute subiectum ap-
pellant Aegydius & Henricus, quæst. 1.
& 2. cit. & alij. Est vero illud, quod præ-
cipue ratione sui, & non alterius venit in
considerationem habitus. Huius prima, &
præcipua proprietas, quam assignat Arist.
lib. 6. Ethic. cap. 6. & lib. 1. Poster. cap.
6. & lib. 7. met. t. 53. & 54. est vt sit ne-
cessarium: nam de contingentibus non est
scientia, vt ibidem probat Philosophus.
Hoc non requiri indicat Scotus, quæst. 3.
prologi in 4. laterali. §. *sed aliud*: quon-
iam notitia intuitiua euidens obiecti con-
tingentis, est verè scientia; Verum li-
cet demus secundum modum aliquem ha-
bere scientiæ rationem, non tamen ad sen-
sum Philosophi, nec ad eum, de quo mo-
do loquimur, quando agimus de subiecto
alicuius habitus totalis intellectui: nullus
enim datur, qui sit per se primo de obiecto
contingenti. Ad hoc ulterius requirit Phi-
losophus, vt sit vniuersale, lib. 6. Ethic.
cap. 6. & 3. met. t. 12. & lib. 7. cit. Cuius ra-
tio est, quoniam apud Aristot. singularia
non sunt necessaria; item non habent pro-
priam essentiam, definitionem, aut passio-
nes, sed hæc omnia habent ex natura gene-
rica, vel specifica, quam includunt; sub-
iectum autè debet habere partes, proprie-
tates, ac passiones: & ob hanc causam sin-
gularia excluduntur à ratione subiecti.

Præter hæc, in quibus omnes ferè cum
Aristot. conueniunt, adduntur à nonnul-
lis aliæ conditiones primi subiecti: præci-
pua est, quam assignat Scot. in quæst. 3.
prologi. §. *De secundo*, vbi asserit de ratio-
ne primi subiecti scientiæ esse, vt conti-
neat in se primo virtualiter omnes verita-
tes pertinentes ad eum habitum, cuius est
obiectum. Quam doctrinam sequitur
Aquilan. q. 2. art. 1. & declarat Lychet. in
hunc modum: *præmittit in primis veritates*
alicuius scientiæ, alias esse per se, siue ex termi-
nis notas, alias ex alijs, hoc est, virtute prima-
rum, quæ sunt ex terminis nota: & primas ait
contineri in primo subiecto non præcisè virtuali-
ter: sed quia subiectum continet formaliter, &
essentialiter definitionem, idèd enunciatio, qua
definitio affirmatur de definito, est per se nota; vt
cum dicitur homo est animal rationale: quia ve-
rò definitio est causa immediata, & adæquata
passioni, idèd etiā propositio enuncians passionem

de de-

Tarantasia.
Ocham.
Bassol.
Toletan.
Gregor.
Gabriel.

Aegy.
Henric.

Aristot.

Scot.

Aristot.

VI.

Scot.

Aquilan.
Lychet.

de definitione est per se nota, & immediata, ut haec, animal rationale est risibile. Et ita subiectum, ut comparatur ad definitionem, continet primam illam propositionem formaliter, atque essentialiter: ut vero ad passionem continet secundam virtualiter, quia ratio formalis subiecti est causa immediata illius: propositiones secundae generis, nempe demonstrabiles, quae immediate continentur in praemissis per se notis, à quibus deducuntur, eo ipso continentur virtualiter in subiecto, in quo continentur ipsorum causae immediae. Deinde obseruat veritates, de quibus loquitur Scotus, non sumi pro notitijs ipsis, aut propositionibus, sed pro habitudine praedicati ad subiectum. Ex quibus explicat id, quod ait Scotus, nempe subiectum debere continere veritates omnes eiusdem scientiae, quia scilicet includit assentialiter causam praecisam, & adaequatam passionis demonstrabilis. Contra hanc Scoti doctrinam arguit Aureolus, quaest. ult. prologi, art. 1. & fusissimè Ocham, quaest. 2. annexa 3. principali, quae est ordine 9. Toletan. quaest. 5. art. 2. conclusione 1. Gregor. quaest. 4. prologi, art. 1. Gabriel. quaest. 9. art. 1. Nicolaus Bonettus, lib. 1. metaph. cap. 4. Primum, quoniam plerumque scientiae habent pro obiecto primo naturam genericam, quae non continet virtute veritates omnes demonstrabiles in ea scientia: verbi gratia arithmeticae subiectum primum, est numerus: in ratione autem communi, numeri non continentur adaequatè passionem omnes, aut veritates, quae in arithmetica demonstrantur de varijs speciebus numeri: contra verò inferiora eiusdem primi subiecti continent veritates omnes de illo demonstrabiles, quidquid enim continetur in natura vniuersali, includitur in eius particulari. Deinde, quoniam subiectum non est causa efficiens passionum, aut veritatum de ipso demonstrabilium: ut enim demus aliquas passiones distinguere realiter à subiecto, plerumque tamen non distinguuntur, ubi verò non est distinctio realis, nequit esse ratio causae efficientis, aut effectus.

VII. Primum argumentum soluendum iuxta diuersas sententias de vnitatem scientiarum, circa species contentas sub eodem genere, & participantem eundem abstractionis modum. Nam qui dixerit de omnibus haberi eandem specie scientiam, respondebit cum Syluest. quaest. cit. art. 16. §. 3. & Caietan. 1. p. quaest. 1. art. 7. §. Ad hanc obiectionem, dicendo primum sub-

iectum debere continere omnes veritates non perfectè, & adaequatè, & absque concursu aliorum principiorum: sed ut causam primam in suo genere, quemadmodum sol continet effectus horum inferiorum, & in suo genere est causa prima, atque completa; & tamen ad plurimos indiget concursu agentium inferiorum. Ita primum subiectum non continet adaequatè per se solum omnes passionem demonstrabiles in scientia; verbi gratia, numerus non continet perfectè passionem numeri cubi, vel quadrati: continet tamen radicaliter, quoniam ipsa ratio numeri illis speciebus inclusa, cum ipsarum differentijs est adaequata ratio passionum pertinentium ad eandem scientiam sub eadem abstractione. Itaque subiectum primum secundum se solum continet radicaliter, ut inclusum autem in participantibus continet adaequatè omnes veritates scibiles in eadem scientia. Qui autem singulis speciebus speciales proprietates habentibus existimat respondere scientias specie distinctas, ut sentit Scotus, & eius sectatores, facile respondebit cum Lycheto, Scotum solum loqui de passionibus, per se, & conuertibilibus cum subiecto: has enim planum est virtualiter in ipso contineri, & consequenter habitudinem ipsarum ad illud. Cum verò subiectum est vniuersale, id non continet per se passionem inferiorum: sed inferiora subiecta, de quibus pro varietate ipsarum, sunt etiam diuersae scientiae secundum speciem respondentes obiectis continentibus virtualiter omnes veritates earundem scientiarum: ut expressè docet idem Scotus, quaest. cit. §. Contra illud, ad 2. ait enim, sicut à subiectis particularibus habentibus vnitatem specificam, potest abstrahi subiectum vnum commune communitate generica; ita ab iisdem scientijs specificis abstrahi posse scientiam vnam communem communitate generica. Quae doctrina, ut sit vera, non ita intelligi potest, quasi de illo subiecto generico non habeatur scientia etiam specifica: nam de subiecto illo communi generico haberi potest scientia vna specifica, qua proprietates ipsius ex definitione demonstrantur: huic autem non respondebit vllum subiectum specificum; nam scientia de corpore mobili in communi, quae non descendat ad vllam eius speciem, sed solum consideret passionem eius in communi, verè erit scientia specifica, ut notat Caietan. 1. p. q. 1. art. 7. §. Ad hanc obiectionem: & per se patet, nam habe-

bit ve-

Aureol.
Ocham.
Toletan.
Gregor.
Gabriel.
Bonettus.

Lychet.

Scot.

Syluest.
Caietan.

Caietan.

Scot.

bit vera indiuidua in hoc, vel illo philosopho contemplantibus eas proprietates: & nihilominus non erit de vlla specie in particulari corporis mobilis, & sine dubio hæc est sententia Scoti: nam Scotus ipse. q. 3. §. *Ad 1. argumentum 2. questionis*, asserit metaphysicam habere p obiecto ens in communi, quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem in qua probentur in communi omnia, quæ sunt communia illis specialibus. Ad alteram partem eiusdem argumenti respondetur id, quod per se primò, & adæquatè continet passionem, & veritates in scientia demonstrabiles, continere ratione sui, & quatenus ipsum: at species, etsi essentialiter includant genus, & eius definitionem, vtpote essentialem sibi, nõ tamen sunt ratione sui, & quatenus ipsæ, causæ passionum, sed ratione generis inclusi: atque aded, qui passionem generis per speciem demonstraret, nõ redderet causam propriam, & adæquatam, vt ait Philosophus, lib. 1. Post. t. 39. vbi ostendit eum, qui cognoscit isocelen habere tres angulos duobus rectis æquales, non quia triangulus, sed quia isocelen est, minus cognoscere, quàm si cognouisset, quia triangulus est. Et ita vera est quoad hanc partem sententia Scoti de continentia virtuali per se prima, & adæquata.

Aristot.

VIII.

Lychet.

Scotus.

Aristot.

Scot.

Secundum argumentum multum negotij facessit Lycheto, vbi supra. Et in primis negat Scotum asseruisse subiectum esse causam effectiuam passionum: & quidem Scotus, q. cit. prologi, id non asserit, affirmat tamen in 2. d. 25. quæst. vnica. §. *Contra conclusionem*, ad finem, mens tamen eius est subiectum non habere præcisè rationem causæ materialis respectu passionis; neque idcirco continere, aut vendicare illam necessariò, quia subiecat: vt enim ait Philosophus 9. metaphys. textu 17. causalitas materiæ siue potentiæ passiue est contradictionis: atque aded exui causæ præcisè materialis in ordine ad formam, nõ colligitur necessaria connexio formæ, siue proprietatis cum subiecto: quapropter cum subiectum dicitur continere virtute passionem, intelligi debet secundum alium modum, siue rationem causalitatis: hic autem modus, quando passio distinguitur à subiecto, reducitur ad causam efficientem, quia scilicet formæ, quæ necessariò cohærent subiecto per modum naturæ pullulant ab eo: quam progressionem Philosophi, ac Theologi emanationem appellant. Non est autem mens Scoti, vt semper subiectum habeat veram rationem causæ respectu passionis, vt patet ex

doctrina eiusdem citata, quæst. 3. prologi. §. *Ad primum argumentum 1. quæst.* nam respondens 3. argumento, quo obiectum fuerat Deum non esse subiectum Theologiæ, quoniam non habet passionem, quæ insunt subiecto, & sunt extra ipsius essentiam, respondet illud intelligendum esse quando passio re ipsa causatur à subiecto, quod in diuinis non reperitur, cum tamen sciatur per essentiam diuinæ rationem, ac si ab ea re ipsa distinguerentur. Itaque nil aliud vult Scotus, quàm subiectum esse veram, ac propriam rationem passionis, siue per veram causalitatem, vt accidit in realiter distinctis: siue nostro modo intelligendi, vt in ijs, quæ sola ratione distinguuntur, ita tamen concipiuntur, vt, si primum negetur, alterius ratio non subsistat, & si id affirmetur, hoc ipso ratio alterius conuenire censeatur; quomodo se habet ratio actus puri ad immutabilitatem, & æternitatem Dei.

Alio quoque modo dictum Scoti intelligit Lychet. vbi supra, nimirum de causalitate quoad notitiam ipsarum veritatum: in quo sensu eam sententiam sequitur Bassolis, quæst. 3. prologi, art. 1. §. *De primo*. Contra quem explicandi modum est duplex obiectio: prima quod principia communissima sunt, & cognoscuntur vera absque causalitate subiecti scientiæ totalis, vt se habent dignitates, quæ supponuntur in principio scientiarum: ex his autem pendet, ac regulatur omnis veritas scientiarum, ergo non à subiecto. Secunda, quoniam cognitio principiorum habetur ex notitia simplici terminorum, atque aded ad assensum immediatum primi principij, ex æquo requiritur notitia simplex mediij, passionis, ac subiecti: passio quippe semel sumitur in præmissis, medium autem bis: ergo notitia veritatum demonstrabilium non magis pendet à subiecto, quàm à passione, vel medio. His, & similibus obiectionibus responderi potest, ex doctrina quorundam Parisiensium, quos sequitur Lychet. vbi supra. §. *Sed antequam*. dicunt enim subiectum esse causam notitiæ simplicis ipsius passionis, imò & notitiæ definitiue: quia continet essentialiter definitionem, nempe obiectiuam, quæ respondet metali, & est causa ipsius, & præterea passionem: & ita Scotus vt refert Gregor. vbi supra, volens explicare quid sit continere virtualiter passionem manu propria addidit in margine, idem est speciem. A. continere primò virtualiter notitiam. B. & ipsum. A. vt habitualiter cognitum continere. B. quod est

IX.

Lychet.

Bassolis.

Lychet.

Scot.

Gregor.

speciem

speciem ipsius. A. in memoria posse gignere notitiam. B. in intelligentia: ex quibus verbis constat de mente Scoti speciem subiecti esse sufficientem gignendam notitiam simplici passionis; quæ doctrina licet alijs displiceat, mihi non displicet. Nam quemadmodum possumus à posteriore, ex speciebus sensatis elicere non sensatas, & à speciebus effectuum, species causarum, ita à priore possumus ex notitia, & specie causæ elicere simplicem notitiam, & speciem effectus. Et ideo cum notitia omnis simplex reduci queat ad subiectum, ad ipsum quoque reducuntur notitiæ veritatum complexarum, quæ dependent ex simplicibus. Verum quamuis hoc sit possibile, frequenter tamen aliter se res habet, & passionum, utpote effectuum, notitiam simplicem prius habemus, quam substantiæ, atque essentiæ subiecti.

X. Crediderim tamen ad hanc conditionem non opus esse, ut notitia simplex passionis gigneretur ex notitia subiecti, sed sufficere, ut ordine prioris suapte natura possit ita gigni. Deinde verò, ut subiectum potius, quam passio dicatur causa, & ratio notitiæ complexæ conclusionum demonstrabilium, prouenit ex eo, quod cum ipsum sit causa passionis, etiam est causa, cur ea sibi insit: & quia licet videre nexum inter duo, non possumus absque visione vtriusque, ratio tamen videndi nexum propriè non est vterque terminus, sed ille præcipuè, qui est causa ipsius: causa verò nexus inter subiectum, ac passionem non est passio, sed subiectum: & ideo hoc, non illa propriè dicitur causa notitiæ veritatis complexæ, qua scitur passio inesse subiecto, vel definitioni. Ad primum argumentum respondetur, licet principia communissima sint vera ex terminis, ea tamen non posse gignere scientiam demonstratiuam passionis, nisi applicentur subiecto: in hac autem applicatione semper in minore propositione subsumendum subiectum: atque etiam tunc ad eius simplicem notitiam resoluendam scientiam per assensum immediatum assumptionis: in plerisque autem demonstrationibus primum principium est definitio subiecti. Ad secundum respondetur ex dictis, licet principia reducuntur in proprios terminos, tamen quia notitia simplex subiecti propriè continet causam nexus passionis cum ipso, idcirco subiecto potius, quam passioni tribui, quod sit causa notitiæ veritatum complexarum: maximè quia passio erit solum causa eius, in qua ipsa tribuitur

subiecto: hoc autem est causa omnium.

Hæc dixerim ad explicandam, ac tuendam sententiam Scoti, circa rationem obiecti primi, quam plerique oppugnant. Verum ea si intelligatur, ut Scotus intelligit, de subiecto scientiæ euidentis, quæ habetur ex notitia principiorum immediatarum, & per ea resoluitur in simplicem notitiam subiecti, verissima est. Etenim, cum, ut docet Aristotel. lib. II. met. cap. 6. omnis quæstio de subiecto resoluitur, per ipsum quid est, à subiecto tamquam à prima causa pendet, omnis notitia scientificæ à priore procedens: itaque ad scientiam euidentem vtrumque est necessarium, nempe, ut & ipsum subiectum sit causa, vel ratio omnium passionum de ipso demonstrandarum, & notitia ipsius sit ratio, & causa veritatum complexarum, quas scientia attingit. Verum si modus scientiæ non sit euidentis, atque adeo non probet passionem ex vi notitiæ euidentis subiecti, sed ex alio motiuo extrinseco, hæc secunda conditio minimè requiritur, ut idem Scotus fatetur eadem. q. 3. prologi. §. *Ad primam questionem de Theologia nostra*, & patet ratione, quoniam tunc veritates complexæ non agnoscuntur ex eo, quod eiusmodi subiectum in se cognoscatur, non enim principia resoluuntur in notitiâ simplicem terminorum, sed in motiuum extrinsecum, propter quod creduntur: cum verò Theologicus assensus non sit euidentis, ut infra ex instituto probandum est, non requiritur ad subiectum Theologiæ, ut per simplicem notitiâ sui, sit nobis causa, & ratio cognoscendi veritates Theologicas. Et ita restat sola prima conditio, ut sit ratio passionum demonstrandarum. Hic modus explicandi rationem primi subiecti re ipsa convenit cum communi ratione, quæ cæteri Theologi tradunt; quæ, quia facilior, & communior, præferenda est. Continet autem duas condiciones: altera est, ut cognitio primi, ac præcipui obiecti propter se ipsam intendatur, & non ad alterius obiecti manifestationem: altera, ut cætera omnia, quæ pertinent ad habitum, habeant habitudinem ad primum subiectum, & percipiantur ad maiorem ipsius agnitionem. Prior conditio elicitur ex fine habitus cognoscitivi, qui semper est notitia proprii subiecti; atque adeo id, cuius notitia per se, primò, ac præcipuè intenditur, debet esse primum, ac præcipuum obiectum. Secunda, constat ex eodem principio; nam, si habitus versatur circa alia cognoscenda, & hæc nullo modo referuntur ad aliquod tertium, hoc non censeretur debet primum,

præcipuum,

XI.

Aristot.

Scot.

præcipuum, & principaliter intentum quandoquidem illa, quæ absque habitudine, aut relatione ad aliud per se terminant habitudinem notitiæ actualis, siue habitualis, non secundariò, ac minus principaliter, sed æquè primò, atque aliud pertinent ad subiectum habitus.

Ratio formalis obiectiua est triplex, nimirum, quæ, propter quam, sub qua: ex quarum coitione coalescit vnica forma obiecti in genere scibilis.

CAPVT II.

I. **E**xplicata diuisione obiecti materialis, & propria ratione primarij, explicanda est deinceps ratio formalis eiusdem. Nam vt ait D. Thom. q. 2. de verit. art. 13. ad 6. habitus per se respicit formalem rationem obiecti potius, quam ipsum obiectum materiale; atque adeò, si ratio formalis tollatur, species habitus non manet. Porro ratio formalis obiecti dici potest forma, quæ subiectum indeterminatum ad diuersa genera scibilitatis ad vnā contrahit, ac determinat; ita, vt sub ea non, nisi secundum vnū modum specificum sit agnoscibile. Exempli causa, corpus animalis potest esse obiectum philosophiæ, ac medicinæ; verum si determinetur per varias rationes, & dicatur mobile, aut sanabile, iam contrahitur ad vnā speciem scibilitatis. Quatenus enim sanabile, non est subiectum philosophiæ naturalis, sed medicinæ: quatenus verò mobile præcisè abstrahendo à sanitate est subiectum philosophiæ, non medicinæ: & ita differentiæ illæ, mobile, ac sanabile, sunt rationes formales obiectiua, quæ additæ corpori, trahunt illud ad specificum modum scibilitatis. Tradita autem definitio competit rationi formali completæ, quæ ex triplici ratione partiali coalescit: dicuntur autem ratio formalis, *Quæ, propter quam, sub qua:* prima dicitur ratio formalis cognita, siue terminatiua; secunda motiua, siue ratio cognoscendi.

S. Thom.
Quid sit ratio formalis obiecti.

II.

Porro ratio formalis, *quæ*, nō est aliud, quam forma ipsa, siue ratio obiecti primarij constituens illud formaliter in eo esse, quod præcipue scientia contemplatur: ita Aureolus, q. vltima prologi, art. 4. prima propositione. Capreolus, q. 3. art. 1. conclusionē 3. & art. 2. ad argumenta contra eandem conclusionem, q. 4. art. 1. conclu-

Aureol.

Capreol.

sione 3. Syluest. q. 1. Conflat, art. 12. Caiet. 1. p. q. 1. art. 3. §. *Ad eidentiam*. Lychetus, q. 3. prologi. §. *Ex his dictis*, & Canus lib. 12. de locis, cap. 3. Bonettus, lib. 1. metaph. c. 5. & Soncinas, qu. 3. prolog. conclusionē 4. qua ratione sanitas est ratio formalis, quæ: nam est forma intrinseca primarij obiecti; qua sublata, quamuis manere sub alia ratione possit, non tamen manet id, quod est primarium obiectum medicinæ, nam præcisā sanitate à corpore animalis, manebit quidem corpus sub ratione entis; vel mobilis, & pertinere poterit ad obiectum metaphysicæ, vel philosophiæ naturalis, non tamen manet sub ratione formali medicinæ. Dixi esse formam obiecti primarij, quæ constituit ipsum formaliter in eo esse, quod scientia per se considerat: quoniam non est opus, vt constituat illud absolute in suo esse substantiali, sed modò constituet in substantiali, modò in accidentali: in essentiali constituit natura subiectum philosophiæ; est enim forma intrinseca entis naturalis, quod est primum obiectum illius: in accidentali constituit differentiam visualis lineam, cui accidit, vt sit visualis, & ex vtraque coalescit proprium obiectum perspectiua, nempe linea visualis. Itaque ratio formalis, *quæ*, siue in ratione rei accadat alteri, siue non, ipsi tamen primario subiecto, quatenus subiectum est, nequaquam accidit, sed est intrinseca ratione illius.

Ea verò non semper complet rationem formalem specificantem, ac distinguentem habitum: quoniam hæc ipsa ratio formalis *quæ* diuersimodè consideratur ob diuersa motiua, quibus intellectus inducitur ad assensum: vt patet in Theologia nostra, & beatorum: vtraque enim respicit eandem rationem formalem, *quæ*, nempe eandem rationem Deitatis: & nihilominus propter motiua, siue media diuersa habent obiectum formale ratione diuersum. Idcirco præter rationem formalem *quæ*, considerari debet ratio formalis *quæ*, seu propter quam intellectus determinatur ad assensum. Et ob hanc causam hæc ipsa ratio formalis, *quæ*, interdum reducitur ad obiectum materiale, vt colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. ubi postquam statuit rationem formalem obiecti fidei esse primam veritatem reuelantem, cui fides innititur, tamquam medio, subdit: *Si verò consideremus materialiter ea; quibus fides assentit, non solum est ipse Deus, sed etiam multa alia: ex quibus constat ex sententia D. Thom. Deum pertinere ad obiectum materiale: & consequenter Deitatem, qua Deus consti-*

Syluest.
Caietan.
Lychet.
Canus.
Bonettus.
Soncinas.

III.

S. Thom.